

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERĐİŐİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research

Cilt: 14 Sayı: 77 Nisan 2021 & Volume: 14 Issue: 77 April 2021

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

VLADIMIR PROPP'UN YAPISAL ANLATI ÇÖZÜMLEME YÖNTEMİ ÇERÇEVESİNDE "MEHMED-EŞKIYA" MASALININ İNCELENMESİ INVESTIGATING THE TALE "MEHMED-EŞKIYA" WITHIN THE SCOPE OF VLADIMIR PROPP'S STRUCTURAL ANALYSIS METHOD

Gizem Nur KILIÇ*

Öz

Masallar, milletlerin karakteristik özelliklerini barındıran anlatım esasına dayalı metinlerdir. Ait olduğu toplumun ekonomik, sosyo-kültürel, siyasi konuları hakkında ipuçları saklamaktadır. Bu ipuçlarını ortaya çıkararak kültürel belleğin devamını sağlamak için derlenmesi, incelenmesi ve değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda çeşitli yöntemler uygulanmaktadır. Bu yöntemlerden birisi de V. Propp'un "Yapısal Anlatı Çözümleme" yöntemidir. Söz konusu yöntem; masalı oluşturan yapı elementlerine yönelik olup masaldaki fonksiyon adı verilen temel hareketleri tespit etmek ve bu amaçla masalın şemasını çıkarmak, bütün masallar için genel bir yapı iskeletine ulaşmayı hedefler. Biz de bu yöntem çerçevesinde Pertev Naili Boratav'ın derlediği "Mehmed-Eşkıya" masalını incelemeye çalıştık. İki bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümünde Propp metodu hakkında bilgi verilecek, ikinci kısımda ise "Mehmed-Eşkıya" adlı masal V. Propp'un geliştirmiş olduğu yapısal çözümleme yöntemine göre incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Vladimir Propp, Masal, Mehmed Eşkıya Masalı.

Abstract

Tales are texts based on the characteristic features of nations. They provide clues about the economic, socio-cultural, and political issues of their related societies. That's why, for maintaining cultural memory it is of utmost importance to collect, investigate and interpret such clues. For this very reason, various methods can be used. One of these is V. Propp's "Structural Analysis" method. This method is used for analysing structural elements that form a tale. It aims to determine basic moves- called 'functions'- of the tale, form a schema and create a common structural frame for every tale. In this current study, within the scope of the structural analysis method, we aimed to investigate the tale "Mehmed-Eşkıya" compiled by Pertev Naili Boratav. The study consisted of two sections. In the first section, related literature on Propp's method was provided and in the second section, the tale "Mehmed-Eşkıya" was investigated through the structural analysis method developed by V. Propp.

Keywords: Vladimir Propp, Tale, The Tale Mehmed Eşkıya.

* Bartın Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Öğrencisi, g.nurkilig@icloud.com, ORCID:0000-0003-4187-353X.

GİRİŞ

Sözlü kültür ürünleri, milletlerin gelenek, görenek, inanış kısacası değerlerini geçmişten bugüne bugünden de geleceğe aktaran bir taşıyıcıdır. Sözlü kültür ürünleri içerisinde değerli bir konumda olan halk anlatmaları, bir milletin yapı taşlarını barındırması adına her dönemde önemli görülmüştür. Halk anlatmaları içinde önemli bir yere sahip olan masallar da olağanüstü ve gerçek hadiselerle yoğrulmuş, mekân ve zamanın belli olmadığı anlatılardır (Erol Çalışkan, 2019, 1487). Masallar içerikleri bakımından hayal ürünü olmakla beraber olayları ve kurguları insanlar tarafından şekillendirilen metinlerdir. Bu nedenle her masal metni ait olduğu toplumun bilinçaltına ait arkaik izler taşır (Kotancı, 2019, 138).

Masallar, Türkiye’de halkbiliminin gelişmesine öncülük eden unsurlardan biri olmuştur. Başta I. Kunoş, Ziya Gökalp gibi şahsiyetlerin derledikleri Anadolu masallarının yanı sıra Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi bünyesindeki Halk Kürsüsü ile Türk Halk Bilgisi Derneği gibi kuruluşların Türk folklor literatürüne kazandırdıkları masallar, halkbiliminin Türkiye’de gelişmesi ve dikkatleri üzerine çekmesi konusunda büyük bir rol oynamıştır. Masal incelemeleri ile ilgili bilimsel açıdan daha değerli çalışmalara 1950’lerden sonra rastlamaktayız. Nitekim Pertev Naili Boratav ve W. Eberhard’ın “Türk Masal Tipleri” adlı eseri, Türk masalları üzerine yapılmış ilk ciddi araştırma olarak kabul edilmektedir. Daha sonraki yıllarda, Boratav’ın “Zaman Zaman İçinde” ve “Az Gittik Uz Gittik” adlı masal kitapları ve diğer araştırmacılara ait çeşitli masal tezleri ile Türk masalları etrafıca ve çeşitli yöntemlerle incelenmeye başlamıştır (Yıldırım, 1998, 290-291).

1. V. PROPP VE MASALIN BİÇİMBİLİMİ

Masal metninin ortaya çıktıkları toplumların sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel yapıları veya coğrafyaları benzer olmayabilir. Zaten Propp, masalın tarihsel özelliğinden çok, yani aynı niteliklere sahip masalların hangi toplum tarafından nerede ve ne zaman üretilip hangi şartlarla aktarılmış olmasından ziyade, hangi yapısal özellikleri ve buna bağlı olarak da hangi işlevleri barındırdığı ile ilgilenir (Ekici, 2012, 81). Önemli olan kahramanların talihleri ve yaşadıkları olaylar arasındaki benzerliklerdir. Vladimir Propp da bu benzerlikler üzerinden giderek, yüzeydeki çeşitlilik, çok renklilik altında, yüzlerce masala ortak olabilecek “işlevsel” birimleri bulup ortaya çıkarmak, bir başka deyişle, halk masalının yapısını düzenleyen değişmez yasaları belirlemeye çalışmıştır (Propp’tan aktaran Rifat, 2011, 11).

İncelemeye aldığı metinlerden yola çıkarak olağanüstü masalların çok renkli çeşitliliği ile tekbiçimliliği olmak üzere iki temel özelliğine dikkati çeken Propp, öncelikle masalların oluşturucu bölümlerini tespit etmiş, ardından bu bölümleri göz önünde bulundurarak masalları birbirleriyle karşılaştırmıştır (Çıblak, 2005, 130).

Farklı gibi görünen, fakat aynı özellikleri ihtiva eden binlerce masalın ortak işlevlerini tespit ederek bu konuda sabit yasalar oluşturmayı ve bu şekilde masalın kökenine daha nesnel yaklaşabilmeyi hedefleyen Propp; yaptığı araştırmalar neticesinde, masallardaki kahraman isimleri ile kullanılan nesnelere değiştiğini, fakat yapılan işin yani işlevin değişmediğini tespit etmiştir (Çıblak, 2005, 130). Bu tespitini ise şu şekilde örneklendirmiştir:

1. Bir Çar, kahramana bir kartal verir; kartal, kahramanı başka bir krallığa götürür.
2. İhtiyar bir adam, Sucenko’ya bir at verir; at, Sucenko’yu başka bir krallığa götürür.
3. Bir sihirbaz, İvan’a küçük bir kayık verir; kayık, İvan’ı başka bir krallığa götürür.

4. Prens, İvan’a bir yüzük verir; yüzükten çıkan iri yarı adamlar, İvan’ı bir başka krallığa götürür (Çobanoğlu, 2010, 217; Erol Çalışkan, 2017, 50).

Propp’a göre masaldaki kişilerin gerçekleştirdikleri eylemlerin her biri bir işlevdir ve bu işlevler, masalın temel kısımları olup değişmez unsurlar olarak nitelendirilmiştir. Bu işlevlerle ilgili olarak da bazı saptamalarını Propp, şu şekilde ortaya koymuştur (Çıblak, 2005, 130-131):

1. Kişilerin işlevleri, kim tarafından ve nasıl gerçekleştirilirse gerçekleştirilsin masalın değişmez ve sürekli ögesidir.
2. Masalarda işlevlerin sayısı sınırlıdır.
3. İşlevlerin sıralanışı hep aynıdır.
4. Bütün olağanüstü masallar, yapılarına göre tek bir tipe aittir.

Propp, masalarda tespit ettiği 31 işlevi sırasına göre verirken her işlevin içeriğinin kısa bir özetini yapar, ardından işlevi kısaca tanımlar ve şematik karşılaştırmalar yapmayı sağlaması için işleve uygun bir

simge verir. Masallar genellikle bir başlangıç durumu ile başlar. Burada ailenin fertleri sayılır ya da geleceğin kahramanı, sadece ismiyle veya durumunun işaret edilmesiyle tanıtılır. Başlangıç durumu, bir işlev olmasa da önemli bir biçimbilimsel öge olarak kabul edilir ve α ile gösterilir (Çıblak, 2005, 131).

Vladimir Propp'un masalarda tespit ettiği 31 işlev ise şu şekildedir (Propp, 2011, 45-89; Erol Çalışkan, 2017, 51):

1. Aileden biri evden uzaklaşır. (Tanımı: uzaklaşma, simgesi β)
2. Kahraman bir yasakla karşılaşır. (Tanımı: yasaklama, simgesi γ)
3. Yasak çiğnenir. (Tanımı: yasağı çiğneme, simgesi δ)
4. Saldırgan bilgi edinmeye çalışır. (Tanımı: soruşturma, simgesi ϵ)
5. Saldırgan kurbanı ile ilgili bilgi toplar. (Tanımı: bilgi toplama, simgesi ζ)
6. Saldırgan kurbanını veya servetini ele geçirmek için onu aldatmayı dener. (Tanımı: aldatma, simgesi η)
7. Kurban aldanır ve istemeyerek düşmanına yardım etmiş olur. (Tanımı: suça katılma, simgesi θ)
8. Saldırgan aileden birine zarar verir. (Tanımı: kötülük, simgesi A)
9. Kötülüğün ya da eksikliğin haberi yayılır; bir dilek veya buyrukla kahramana başvurulur, kahraman gönderilir ya da gider. (Tanımı: aracılık, geçiş anı, simgesi B)
10. Arayıcı-kahraman eyleme geçmeyi kabul eder ya da eyleme geçmeye karar verir. (Tanımı: karşıt eylemin başlangıcı, simgesi C)
11. Kahraman evinden ayrılır. (Tanımı: gidiş, simgesi $\uparrow$)
12. Kahraman büyülü bir nesneyi ya da yardımcıyı edinmesini sağlayan bir sınama, bir sorgulama, bir saldırı vb. ile karşılaşır. (Tanımı: başışçının ilk işlevi, simgesi D)
13. Kahraman ileride kendisine başışta bulunacak kişinin eylemlerine tepki gösterir. (Tanımı: kahramanın tepkisi, simgesi E)
14. Büyülü nesne kahramana verilir. (Tanımı: büyülü nesnenin alınması, simgesi F)
15. Kahraman aradığı nesnenin bulunduğu yere ulaştırılır. Kendisine kılavuzluk edilir ya da götürülür. (Tanımı: İki krallık arasında yolculuk, bir kılavuz eşliğinde yolculuk, simgesi G)
16. Kahraman ve saldırgan bir çatışmada karşı karşıya gelirler. (Tanımı: çatışma, simgesi H)
17. Kahraman özel bir işaret edinir. (Tanımı: özel işaret, simgesi I)
18. Saldırgan yenik düşer. (Tanımı: zafer, simgesi J)
19. Başlangıçtaki kötülük giderilir ya da eksiklik karşılanır. (Tanımı: giderme, simgesi K)
20. Kahraman geri döner. (Tanımı: geri dönüş, simgesi $\downarrow$)
21. Kahraman izlenir. (Tanımı: izleme, simgesi Pr)
22. Kahramanın yardımına koşulur. (Tanımı: yardım, simgesi Rs)
23. Kahraman kimliğini gizleyerek, kendi ülkesine ya da başka bir ülkeye varır. (Tanımı: kimliği gizleyerek gelme, simgesi O)
24. Düzmece bir kahraman asılsız savlar ileri sürer. (Tanımı: asılsız savlar, simgesi L)
25. Kahramana güç bir iş önerilir. (Tanımı: güç iş, simgesi M)
26. Güç iş yerine getirilir. (Tanımı: güç işi yerine getirme, simgesi N)
27. Kahraman tanınır. (Tanımı: tanı (n)ma, simgesi Q)
28. Düzmece kahramanın, saldırganın ya da kötünün kimliği ortaya çıkar. (Tanımı: ortaya çıkarma, simgesi Ex)
29. Kahraman yeni bir görünüm kazanır. (Tanımı: biçim değiştirme, Simgesi T)
30. Düzmece kahraman ya da saldırgan cezalandırılır. (Tanımı: Cezalandırma, simgesi U)
31. Kahraman evlenir ve tahta çıkar. (Tanımı: evlenme, simgesi W)

Propp'a göre bu işlevlerin 7 eylem alanı yani bu işlevleri yerine getiren 7 tip/karakter vardır. Bu masal tipleri ise şunlardır:

1. Saldırgan (Kötü kişi)
2. Başışçı (Sağlayıcı)
3. Yardımcı
4. Prens ve babası (Aranan kişi)

5. Gönderen (Görevlendiren)
6. Kahraman
7. Düzmece kahraman (Dündar, 2002, 116).

Propp tespit ettiği bu 7 eylem alanı tiplerinden sonra ise belirlediği 31 işlevin; pek çok alt başlığı olduğunu ve bunların kısmen de olsa her masalda bulunduğunu, fakat eksik olsa da sıralarının değişmediğini ve sayısının 31'i aşamayacağını vurgulamaktadır.

2. PROPP'UN BİÇİMBİLİMSEL YAKLAŞIMI ÇERÇEVESİNDE "MEHMED EŞKIYA" MASALI

Biz de çalışmamızın bu bölümünde, daha önce Pertev Naili Boratav tarafından derlenmiş olan "Mehmed Eşkîya" isimli masalı (Boratav, 2017, 178-185), Propp yöntemi ile incelemeye çalışacağız. Masalın özeti ve tespit ettiğimiz işlevsel yapısı şu şekildedir:

- 1.Padişah ve üç kızı vardır (tanımı: başlangıç durumu, simgesi α).
- 2.Padişahın hazinesine hırsız dadanır (tanımı: kötülük, simgesi A^5).
- 3.Kızlar sırayla hazinenin başında nöbet tutar (tanımı: Aracılık, simgesi B).
- 4.Küçük kızın nöbeti sırasında hırsızlar gelir ve Mehmed-Eşkîya ile karşılaşır ve onu yaralar (tanım: çatışma simgesi H^1).
- 5.Mehmed-Eşkîya iyileştikten sonra intikam için tüccar olduğu yalanını söyler ve küçük kızı padişahın ister (tanım: Aldatma simge η^1).
- 6.Padişah kızı vermek için Mehmed-Eşkîya'dan saray yaptırmasını ister (Bağlantı ögesi $\S$).
- 7.Mehmed-Eşkîya sarayı yaptırır ve padişah kızını verir (tanım: suça katılma simge θ).
- 8.Düğün yapılır, Mehmed-Eşkîya karısına âşık olur ve intikamdan vazgeçer (Bağlantı ögesi $\S$).
- 9.Bir gün karısının kucağında yatarken karısı başındaki yarayı fark eder ve sorar, bu soruyla birlikte Mehmed-Eşkîya içindeki eşkiyayı ortaya çıkartır (tanım: ortaya çıkarma simge Ex).
- 10.İntikam duygusu kabanar Mehmed-Eşkîya karısını öldürmeye götürür, bir ağaca bağlar ve onu yakmak için çalı çırpı toplamaya gider (Bağlantı ögesi $\S$).
- 11.Yoldan geçen kervancılar sultan kızın feryadını duyar ve kurtarır (tanım: Giderme simge K^{10}).
- 12.Kervancılar sultan kızı boş bir çuvala koyup saklarlar (tanım: Yardım simge Rs^4).
- 13.Sultan kızın kaçtığını fark eden Mehmed-Eşkîya kervancıları durdurur, kaybı olduğunu söyler ve çuvallarını arar (tanım: Eksiklik simge a^6).
- 14.Mehmed-Eşkîya Sultan kızı bulamaz. Kervancılar yollarına devam ederler, bir başka memlekete gelince sultan kızı satarlar (Bağlantı ögesi $\S$).
- 15.Derebeyin oğlu kızı beğenir alır ve evlenir. Sultan kız kim olduğunu söylemez (tanım: kimliğini gizleyerek gelme simge O).
- 16.Sultan kız rüyasında Mehmed-Eşkîya'yı görür korkar ve durumu kocasına anlatır. Kocasını da sarayı güçlendirir ve Sultan kızı korumaya alır (Bağlantı ögesi $\S$).
- 17.Mehmed-Eşkîya olanları duyar ve o ülkeye gelir (tanım: soruşturma simge ϵ^1).
- 18.Mehmed-Eşkîya kahveye gider ve orada sarayın neden böyle güçlendirilmiş olduğunu sorar ve işin aslını öğrenir (tanım: Bilgi toplama simge ζ^1).
- 19.Gerçeği öğrenen Mehmed-Eşkîya, Sultan kızı öldürmek için hazırlık yapar, saraya gider (Bağlantı ögesi $\S$).
- 20.Ölü toprağı bulan Mehmed-Eşkîya, sultan kız hariç saraydaki herkesin gözlerine sürer ve onları derin bir uykuya daldırır (tanım: Kötülük simge A^{11}).
- 21.Sultan kızın yanına giden Mehmed-Eşkîya sultan kız ile dalga geçmeye başlar, onu kimsenin kurtaramayacağını söyler ve onu ateşte yakmak için külhana iner (Tanım: kötülük simge A^6).
- 22.Sultan kız yürekten bir of çeker ve ak sakallı yeşil sarıklı bir adam peyda olur (tanım: Bağışçının ilk fonksiyonu simge D^7).
- 23.Ak sakallının elinde bir testi vardır, bu testi kırar içinden bir tabur asker çıkar ve Mehmed-Eşkîya ile çarpışır (Bağlantı ögesi $\S$).
- 24.Mehmed-Eşkîya kaçmaya başlar, o esnada külhanın ağzını sokak kapısı sanar ve ateşin içine atlar (tanım: Zafer simge J).
- 25.Sultan kız kurtulur ve evine döner (tanım: geri dönüş simge $\downarrow$).

26. Başından geçenleri anlattıktan sonrası kocası derebeyin oğlu ile tekrar evlenir (tanım: evlenme simge W).

SONUÇ

Sonuç olarak; işlevsel yapısını tespit etmeye çalıştığımız Mehmed Eşkiya masalının başlangıç durumu (α) ve bağlantı öğelerinin (§) dışında, ortaya çıkan işlevlerini;

A⁵ B H¹ η¹ θ Ex K¹⁰ Rs⁴ a⁶ O ε¹ Ç¹ A¹¹ A⁶ D⁷ J ↓ W şeklinde bir şema ile gösterebiliriz.

Yapısal özelliklerini incelemeye çalıştığımız Mehmet Eşkiya masalında Propp'un tespit ettiği 31 işlevin tamamı yoktur ancak masaldaki 18 işlevin Propp'un belirttiği şekilde gerçekleştiği görülmüştür. Propp (2011), her masalda bütün işlevlerin olmayabileceğini, bu işlevlerin olmamasının masalın yapısını değiştirmeyeceğini ve bunun bir atlamadan kaynaklandığını belirtmiştir. Dolayısıyla Mehmet Eşkiya masalının Yapısal Anlatı Çözümleme Metodu'nda belirtilen masal kalıbına uygun olduğu söylenebilir.

Mehmet Eşkiya masalı ile Propp'un ortaya koyduğu 7 eylem alanı olgusu da kısmen örtüşmektedir. Bu 7 eylem alanı dahilindeki karakterler;

Kahraman: Sultan Kız

Saldırgan (kötü kişi): Mehmed-Eşkiya

Bağışçı (sağlayıcı): Derviş

Yardımcı: Kervan, olarak karşımıza çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

- Boratav, Pertev Naili (2017). *Az Gittik Uz Gittik*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Çıblak, Nilgün (2005). V. Propp'un Masal Çözümleme Metodu. *Türk Dili Dergisi*, S. 638, s. 127-140.
- Çobanoğlu, Özkul (2010). *Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Dündar, Hülya (2002). Vladimir Propp ve Masalın Biçimbilimi. *Milli Folklor*, C. 7, S. 55, s. 115-118.
- Ekici, Metin (2012). *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*. (Editör: M. Öcal Oğuz), Ankara: Grafiker Yayınları.
- Erol Çalışkan, Şerife Seher (2017). Vladimir Propp'un Biçimbilimsel Yaklaşımından Hareketle Yozgat'tan Derlenmiş "Ercin Masalı" Üzerine Bir İnceleme. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research*, C. 10, S. 50, s. 49-55.
- Erol Çalışkan, Şerife Seher (2019). Anadolu Sahası Hayvan Masallarında Yardımcı Kahraman: Kuşlar. *VI. Yıldız Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi*, s. 1486-1491.
- Günay, Umay (2011). *Elâzığ Masalları ve Propp Metodu*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kotancı, Gülsemin (2005). Vladimir Propp'un Masal Kişilerinin İşlevleri Teorisi Çerçevesinde Kars'ta Derlenen "Haknezer Pehlivan" Masalı Üzerine Bir İnceleme. *Karadeniz Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu*, s. 138-141.
- Propp, V. (2011). *Masalın Biçimbilimi*. (Çev. Mehmet-Sema Rifat), İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Yıldırım, Dursun (1998). *Türk Bitiği*. Ankara: Akçağ Yayınları.

EK

MEHMED-EŞKIYA MASALI

Bir varmış, bir yokmuş... Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde... Bir Padişah varmış. Bu Padişahın üç tane kızı varmış. Padişahın hazinesine hırsız dadanmış. Ne kadar bekçi koyduysa fayda yok... Bekçiler uyur, kalırlarmış; hırsızlar da girer, hazineyi soyarlarmış. Bir gün büyük kız demiş ki: «Babacım, bu gece hazineyi ben bekleyeyim.» Kız o gece hazineyi beklemiş. Ama ertesi gün bakmışlar ki gene soyulmuş hazine. Ertesi gün ortanca kız hazineyi beklemiş, ama gene hırsızlar soymuşlar. Üçüncü gün küçük kız gelmiş Padişahın huzuruna: «Baba, bu gece de ben bekliyeyim.» demiş. Padişah: «A kızım, ablaların bekledi de ne oldu ki? Sen de bekleyeceksin, gene soyulacak hazine. Kız diretmiş: «Yok, ille bekliyeceğim.» «Peki.» demiş babası, razı olmuş. Küçük kızlar akıllı olur ya... Hemen bu kız parmağı, sımsıkı, bir kirişle bağlamış. Bir çuval da yemiş almış. Hazinesinin bir gizli köşesine saklanmış. Parmağının acısından uykusu gelmiyor tabii. Gidip gelip de o yemişlerden yiyor, uykusu açılıyor iyice... Neyse, gece yarısı olmuş. Başlamış çitir, çitir bir ses... Tavandan bir gizli kapak açılmış. Hemen kız kılıcını kınından çıkarıp bir yere saklanmış. Tam o delikteki hırsız adını atıp da içeriye gireceği vakit «ya Allah ya bismillah!» diyor, bir vuruyor kılıcı, adamın kellesi bir tarafa, kendi bir tarafa düşüyor. O delik bir kişilikmiş, hırsızlar birer birer iniyorlarmış. Her bir hırsız: «Arkadaşım indi, ben de ineyim.» diyerek eğiliyor, kız onu öldürüyor. Öteki eğiliyor, onu öldürüyor. Böyle böyle kırkını öldürüyor... Bunlar kırk bir kişilermiş. Kırk birincisi eğiliyor, kız kılıcını kaldırıyor, vuruyor ama kesemiyor, sadece yaralıyor. Adam kaçıyor... Sabah oluyor, bir de geliyorlar

bakıyorlar ki, ne görsünler: hazinenin içi insan kellesi yığılı... Artık Padişaha müjdelere gidiyor. Davullar çalınıyor, şenlikler yapılıyor. Memlekette artık yer yerinden oynuyor. Yaralanıp da kaçan hırsızın adı Mehmed-Eşkiya imiş. Bu Mehmed-Eşkiya gidiyor, bir hastahane de yatıyor, yarasına baktırıyor. Bir yandan da kurarmış: «Ben bu kızdaki öcümü nasıl alayım?» diye. Neyse, bir zaman sonra Mehmed-Eşkiya iyi olup hastahane de çıkıyor. Kendisine bir yeni düzen veriyor, o memlekette yerleşiyor: «Tüccarım» diyor. Bir gün de Padişahın küçük Sultanı istiyor. Padişah diyor ki: «Bu, benim evlatlarımda içinde en kıymetlisidir. Onu öyle kolay kolay veremem. Kızımı her istediğim dakika görmeliyim. Benim sarayımın karşısına, tıpkı benimki gibi bir saray yaptır o saraydan benimkine de bir altın köprü kurdurursan, sana kızımı veririm. Böylece tüccarın zenginliğini de anlamak istemiş... 'Bu sarayı, bu köprüyü nasıl olsa yaptıramaz' diye düşünmüş. Mehmed-Eşkiya «peki» diyor. (Hırsızda para çok, senelerce hazineyi soydu, soydu... Padişahın bütün paraları onda...) Neyse, artık ustalar, dülgerler işe başlıyor, şakır şakır... Çok geçmeden Padişahın sarayının karşısına, onun istediğinden ala bir saray yapılıyor, bitiyor. Padişahın da artık bir diyeceği kalmıyor. Kızı verecek. Düğün başlıyor, yer yerinden oynuyor. Kırk gün, kırk gece düğün oluyor. Kırk birinci gece güvey giriyor Mehmed-Eşkiya, ama, hep 'kızdaki nasıl intikam alacağım?' diye düşünürmüş. Kızın duvağını açınca, bir de ne görsün? Ayın ondördü gibi bir güzel, akıllı, terbiyeli bir sultan... Mehmed-Eşkiya'nın, karısına öyle kanı kaynıyor ki: «Adam sen de diyor kendi kendine, olan oldu, biten bitti. Böyle bir sultanı ne diye öldüreyim?» Hasılı bunlar birbirlerini pek seviyorlar, güzel güzel geçinip otururlarmış. Aradan günler geçer, haftalar geçer... Bir yaz gecesi ay ışığında Sultan Hanım balkonda oturuyormuş. Mehmed-Eşkiya da gelmiş, bunun dizine yatmış. Yatınca Sultan Hanım da şöyle kocasının başını kaşımaya başlamış. Kaşırken, kaşırken eline bir nasır gelmiş. «Aman Beyim, demiş, bu senin başındaki nasır ne?» O zaman Mehmed-Eşkiya'nın, nasılsa, birden eşkiyalık damarı kabarmış, gazaba gelmiş: «Vay hınzır! demiş hem yaptın, hem de şimdi soruyorsun. Sen benim kırk arkadaşımın canına kıyan kızsın. Ben de seninle zaten intikam almak için evlendim. Düş önüme.» Kız başlamış yalvarmaya: «Aman Beyim, affet. Onları unuttum. Bak, birbirimizi sevdik, mesut yaşıyoruz. Unuttum geçmiş...» dediyse de adamın sinirini yatıştıramamış, Mehmed-Eşkiya: «Düş önüme, demiş. Ben seni çatır çatır yakacağım. Bugüne kadar nasıl sabrettim, ben de şaşıyorum.» Kız artık ağlaya, bağıra kocasının önüne düşmüş, Mehmed-Eşkiya Sultan Hanımı ite kaka, sümtükleye sümtükleye bir dağın tepesine çıkarmış. Ellerinden, ayaklarından bir ağaca germiş, bağlamış. «Ben, demiş, gideyim çalı çırpı toplayayım. Seni çatır çatır yakacağım.» Mehmed-Eşkiya gider çalı çırpı toplamaya. O gitmede olsun... O sıra bu kızın bağlı olduğu yere yakın yoldan kırk deve pamuk yüklü kervan geçiyormuş. Kız bunları görünce: «Aman; beni kurtarın, Allah rızası için...» diye feryad etmeye başlıyor. Kervancılar gelip bunun iplerini kesiyorlar. Çuvallardan birindeki pamukları öteki çuvallara taksim ediyorlar; kızı bu boşalan çuvala sokup bir de çuvalın üstüne bir damga vuruyorlar, gene yollarına devam ediyorlar. Az sonra bakıyorlar ki, yüklenmiş çalı çırpıyı şarkı söyleye söyleye Mehmed-Eşkiya geliyor karşıdan. Kervanın develeri de dangır dangır çanlarını çalarak ilerliyor yollarında. Mehmed-Eşkiya bakar ki kız yok orda, ağaçta. Koşar kervancıların arkasından: «Hey! durun!» diye bağırır. «Kaybım var...» «Kaybın nedir?» diye sorarlar. Mehmed Eşkiya ne olduğunu söylemez. «Kaybım var, arayacağım yüklerinizi.» der. Kervancılar: «Bizde kimsenin kaybı falan, bir şey yok.» derlerse de Mehmed-Eşkiya bunları durdurur. Bir kocaman şiş kızdırır. Bu şişi «caz!» diye çuvallara sokarmış. Bu kervancılar da kırk kişi ya, ne yapar yapar, o damgalı çuvalın yüklü olduğu hayvanı aradan kaydırırlar, şişlenen çuvalları arasına karıştırırlarmış. Hasılı Mehmed-Eşkiya, «caz, caz!» bütün çuvalları şişledim diye bunların yakasını bırakır. «E, kaltak! der kendi kendine, ben seni nasıl olsa bulurum. Kuş olsan elinden kurtulamazsın.» Artık gözünde saray maray yok... Bir daha evine de dönmez. Gene dağdan dağa gezerek eşkiyalık yapmaya başlar. Ötede de Padişah artık tekmi sarayını siyaha boyatmış, yas kıyamet... «Kızımın damadım kayboldular...» diye aratıp sorduruyor her tarafa. Kimse bir şey bilmiyor... Beride bu kervancılar da pamuk yükleriyle kızı alırlar, diyar diyar geze geze nihayet bir memlekete varırlar, bir hana inerler. Derler ki: «Şimdi, biz kırk kişiyiz, kız bir tane. Hangimiz alsak öteki razı olmaz. Aramızda kavga çıkar. İyisi mi satalım kızı, parasını bölüşelim.» Kız da Mehmed-Eşkiya'nın korkusundan kimin nesi olduğunu söylememiş. Neyse, kızı pazara çıkarırlar satmağa. O memleketin derebeyinin oğlu evlenecekmış, kız arıyormuş ... Pazarda bu kızı görmüş, çok beğenmiş. Bu kervancılar bir sürü para vererek kızı almış. Gelmişler eve, nikahını kıydırmış ... Düğün dernek, yemişler içmişler, gerdeğe girmişler. Yatmışlar uyumuşlar. Kızın gözü dalar dalmaz: «Amanın! Mehmed-Eşkiya geliyor.» diye sıçrar uyanırmış. Kocası kalkar: «Ne oldun?» diye sorarmış. Kız: «Aman, bir korkulu rüya gördüm.» diyerek gene yatar, uyur, ama az sonra gene sıçrayarak uyanırmış. Sabaha kadar ne onun ne de kocasının gözlerini uyku tutmamış. Sabah olup kalkarlar. Beyin oğlu der ki: «Sende bir sır var. Bunu bana mutlaka söyleyeceksin.» Kız başlar ağlamağa: Ah! der, işitmişsinizdir belki. Falan diyarın Padişahı var ya, işte ben onun kızıyım.» Hasılı, böyle böyle ... diyerek başından geçenleri anlatır. Beyoğlu şaşar, kalır. «Aman Sultanım, der. Sana karşı bir hata yaptıysak affet. Sen korkma. Biz seni

Mehmed-Eşkîya'ya vermeyiz. Ne mümkünse yaparız.» Böylece kızın korkusunu yatıştırır. Ertesi gün ustalar çağırırlar, konağın etrafına, dört yana kale duvarı gibi duvar ördürürler. Bunu güya kimse duymayacaktı ya, duvarın neden yapıldığını... Beyin annesinden halayıklara, halayıklardan uşaklara, herkes evin içinde Mehmed-Eşkîya'yı öğrenir. Dışarda da duyulur hamının Beyin evine gelmeden başından geçenler. Gel zaman, git zaman Mehmed-Eşkîya'nın yolu o memlekete düşer. Her gittiği yerde, kızın izini nasıl bulurum, diye, her şeyleri sorar soruşturur, eşitirip deşitirmiş. Bir gün bir mahalle kahvesine girer. Orda oturanlara sorar: «Yahu, ben bundan birkaç zaman evvel bu memlekete geldim, bu kale yoktu. Bu nerden peyda oldu?» Oradan boşbağazın biri der ki: «Adam sen de zenginlik başa bela ... Beyin oğlu pazardan bir Çerkes kızı aldı. Hanım gece rüyasında korkarmış 'Mehmed-Eşkîya geliyor' diye. O korkmasın diye bu kaleyi yaptırıldı.» Mehmed-Eşkîya: «Ya öyle mi?» der. İçinden de: «İyi, pekâlâ ben şimdi yapacağımı bilirim.» der. Demirciye gider. Demircide iki tane sikke derlermiş, büyük çivi yaptırır. Bunların birinin başına ipten bir merdiven takar. Gece olunca gider kalenin dibine. Demirlerden birini yere çakar, ötekini de kızdırır ateşte, nar gibi, 'ya Allah ya bismillah!' diyip, vızzzz! Duvarın üstüne fırlatır. Kızgın, sivri demir oraya saplanır. Merdivene basa basa Mehmed-Eşkîya duvarın tepesine çıkar. Oradan, yerdeki demir kazığı çeker, alır. Bu sefer demiri, ucunda merdiven, bahçeye atar. İner ordan aşağıya, içeri girer. O zamanlar bir ölü toprağı olurmuş; bu ölü toprağını uyuyan insanlann gözüne ektin mi uzun zaman ne yapsan uyanmazlarmış... Mehmed-Eşkîya tutar, sarayın içindeki bütün halkın gözlerine ölü toprağı eker, sade kızinkilere serpmez. Gider kızın başucuna, dürter: «Kalk der. Kız uyanır bakar ki karşısında Mehmed Eşkîya. «Haydi! uyandır kocanı da seni kurtarsın.» Başlar kız kocasını dürtüp seslenmeğe: «Aman kalk, Beyim, Mehmed-Eşkîya geldi, beni kurtar...» Ama ne yapsa ne dese uyandıramaz. Feryad eder, hizmetçileri çağırır, kimseden hayır yok... Hepsi uyuyorlar, uyandırmak imkânsız... Mehmed-Eşkîya da ötede alay edermiş: «Git, haydi kaynananı uyandır, kaynatanı uyandır. Onlar belki kurtarır seni.» Kız onlara da koşar, faydasız. Mehmed-Eşkîya «Ben ant ettim seni çatır çatır yakacağım» der. Aşağıda- hamam külhanı varmış. Mehmed-Eşkîya gider, o külhanı ateşler. Gene kadınla alay edermiş: «Git bakalım, belki uyanmışlardır.» diye. Kız da bir ümitle çıkar, gene bağırır, çağırır, kimseyi uyandıramaz. Merdiven başına gelir. Artık bütün ümidini kesmiş kurtulmaktan, «of, of!» diye canı yürekten bir of çeker. O lahza bir yeşil sankli, beyaz sakallı adam peyda olur. Elinde bir de testi varmış. Bu adam: «Ne istiyorsun, kızım?» der. «Aman! Beni Mehmed-Eşkîya'dan kurtar babacığım.» İhtiyar elindeki testiye yere vurur. İçinden bir tabur asker çıkar, elleri bıçaklı, silahlı... Bir de Mehmed-Eşkîya gelir kızı almağa, ne görsün: evin içi asker dolu şaşırır. Oraya kaçar, buraya kaçar, çırpınır, kurtuluş yok. Külhanı yakmıştı ya, oraya doğru koşar. Külhanın ağzını sokağa açılan bir kapı sanır da ateşin içine kendini atar, başlar yanmaya. Derviş der ki: «Haydi kızım git, kaynananı, kaynatanı, kocanı uyandır. Sonra söyleyen inanmazlar, kendileri gözleriyle görsünler bu hali. Okur, üfler hepsine, herkes uyanır. Bir de ne görsünler: Derviş, askerler... Mehmed-Eşkîya da külhanda çatır çatır yanıyor. Sonra birden Dervişler askerler kayboluverirler. Artık Mehmed-Eşkîya'nın vücudu kalktı ya, çabuk kızın babasına bir müjdeci yollarlar: «Kızınız bulundu.» diye. Az sonra da kız kalkar, babasının evine gider. Bir bir başından geçenleri anlatır. Sonra Beyin oğlu adamlar gönderir. Yeniden kızı babasından Allahın emriyle isteyip, kırk gün, kırk gece düğün dernek... Mehmed-Eşkîya'nın sarayı da onlara kalır. Ölünceye kadar mesut yaşarlar. Onlar ermiş muradına, biz de erelim muradımıza...